

P. 11.132

CERNĂUȚI

IANUARIE—FAUR 1934

An IX
1934

FĂT-FRUMOS

Nr. 1

Director : LECA MORARIU

Pictorul Epaminonda Bucevski

(după rev. „Familia“ Nr. 1 din 1880 și Nr. 6 din 1891)

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ SOCIALĂ

2.153

14383

BIBLIOTECA
„FĂT=FRUMOS“

3

3

A FOST ODATĂ...
POVEȘTI BUCOVINENE

CULESE DE

† VICTORIA MORARIU

(1890—1923)

— SUCEAVA 1933 —

FĂT=FRUMOS

An IX
1934

DIRECTOR: LECA MORARIU

Nr. 1

Și iarăși înalta culturalitate bucovineană

Din surghiunul său bucureștean, unde cele mai bune zile și le strivește printre teascurile de fontă și de plumb, — uimitoarea putere de muncă și generoasa munificență a lui I. E. Torouțiu ne trimite cel de-al IV-lea volum de *Studii și Documente literare*. Daruri pe cari publicistica românească de mult acu le-a omagiat cu calificativul unui *Hurmuzache literar*, — deși putem prevedea că pentru îndârjitul elan Torouțesc această gratificare are șansa să ajungă foarte curând prea strâmtuță. Și astfel Bucovina culturală, — aceeași care ne-a creiat d. p. o ambasadă a abandonaiilor Istro-Români, sau care, întru cea mai reală cinstire a culminației noastre literare, ne-a dăruit buletinul „Mihai Eminescu” (publicație singulară în tot cuprinsul românesc — cum s’a mai zis), sau care, strivind în picioare snobismul și incuria Capitalei, ne-a surprins cu o atât de vrednică slăvire în bronz a lui Ciprian Porumbescu, — *Bucovina aceasta intens și adânc și permanent culturală*¹⁾, e din nou la datorie, și iarăși fără de nici-o concurență!

Deaceea, cu șuetul apelor sale, alungătoare de alean, cu înmiezmatele cadelniiări ale măgurilor sale cari pentru oricine aromesc izbăvitoare liniște, cu dangătul clopotelor și auitul buciurilor sale trezitoare de mistice genuni sufletești, — întreaga Bucovină purcede astăzi cu duioasă mulțumită înspre îndepărtatul ei *Bun Copil*, care, cu truda nopților albe și a zilelor negre, înfige vremii hotar, scaldând tot pământul românesc și atâtea alte ostrovuri de cultură străină în voevodală generozitate culturală...

Elena Popescu

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ

Fond „G.T.K.”

¹⁾ De care noi o știm cu totul altfel decât ne-o insinuă editorialul din „Glasul Bucovinei” Nr. 4307.

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL FIATRA NEAMȚ

14383

Răsărit de lună

Din văi până'n slavă, făcere :
Nici freamăt, nici murmur, doar șoapte ;
Viu stelele scapăr' văpaie
Pe marea pierdută în noapte.

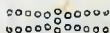
Arare suspină lung stepa
Din ierburi cu vârful nspicat ;
Foșnește departe pe plaje
Și moare un val înspumat.

Faleză'noptată de lut
Înalță ruina=i sihastră, XI
Ce unde, străbat prin văzduh
În noaptea bogată și=albastră ?

Când aștrii pălesc în senin
Trec zeii din mituri pe sus ?
E Jupiter, Venus, Apollo ?
Renaște Saturn cel apus ?

Priviți-o ! Diana din ape !
Și uite, în valuri senine
Revarsă beteala=i de aur
Pe tremurul apelor line.

Salsovia

Pentru Năpasta lui Caragiale¹⁾

Capodopera dramei românești mai vechi, *Năpasta*, stăruie a purta o ponegrire, — ponegrire care, în dezorientarea criticii de astăzi, a rămas nesanționată. Opina deci Eugen Lovinescu : „Anca nu e nimic, pentru că n'a existat niciodată” ... (*Critice IV*) ; și : „Anca iese din sfera posibilităților : o femeie ce și-a iubit bărbatul nu se poate căsători cu ucigașul lui și nu poate trăi opt ani cu dânsul nu=mai din gândul răzbunării” (*Critice VI Ediție definitivă*) !

Întrebarea e, de unde a putut deriva E. Lovinescu această atât de eretică concepție ? Evident din înseși cuvintele Ancăi (Act. II scena 7) : „*Dela început te=am bănuit*. Tot ce=ai făcut pe urmă ... pune mai mult temeiu bănuelii mele ... Trebuie să=ți dau acum pe=deapsa ce ți se cade c'ai răpus pe omul de mi=era drag ca lumina ochilor, *tu care mi=ai fost urât totdeauna*” ... Și : „Să te iert ? ! D'aia te=am răbdat eu lângă mine, d'aia *am umblat eu atâta vreme* să te aduc aici, ca să te iert ? !”

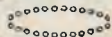
Dar cine cunoaște notoria ieftinătate a criticii lui Lovinescu, nu poate fi surprins de această atât de uluitoare neputință de a ceti printre rânduri. Căci această bambinescă considerație ad litteram a textului, evident nu mai are nimic comun cu critica dramatică. În realitate, situația e următoarea. Suntem chiar în clipa când Dragomir s'a mărturisit înaintea Ancăi ca asasin al singurei ei iubiri, al soțului ei, Dumitru. Și atunci, ura și setea de răzbunare a Ancăi crește atât de selbatecă, încât dânsa își va mobiliza toate mijloacele ca să=i în=venineze lui Dragomir și cele din urmă reziduuri ale bucuriei de viață : Deaceia afirmarea Ancăi (psihologic magistral motivată, în realitate însă numai inventată, pur și simplu inventată) că chiar din prima zi

l-a bănuir pe Dragomir de asasinat și că l-a luat numai pentru a-l vădi și a-l pedepsi! Încât cea mai vehementă sarjă a lui Lovinescu împotriva Năpastei, e totodată cea mai analfabetă interpretare a situației date! Subliniem de altfel superba alternanță: Anca: „tu care mi-ai fost *urît* totdeauna” — și Dragomir: „*te-am iubit*...”; și: „trebuie să plec în lume..., dar să știi că tot te *iubesc*”... În fața acestei iubiri, ura Ancăi trebuie să crească îndoit.

Și totuși Lovinescu era atât de aproape să ghicească situația reală, când zicea: „Dacă bănuiala Ancăi s’ar fi trezit abia în cursul celor opt ani, dacă ar fi crescut, dacă ar fi izbucnit la urmă..., atunci ar fi fost mai aproape de adevăr” (*Critice* VI ed. definitivă). Dar fără nici-un *dacă*, chiar aceasta și exact aceasta e situația creată de Caragiale! O mărturisește (pentru cine e atent!) însași Anca zicând: „Pociu să-i arăt lui (= Gheorghe) așa pe scurt și în pripă cum s’a strecurat și s’a înșirat îndelung, încet-încet, bănuială cu bănuială în sufletul meu, până să se înrădăcineze credința asta... că Dragomir e vinovat?” (Act. II scena 1).

Și, ca s’o desgolim definitiv lamentabila *superficialitate* a lui Lovinescu: Ce bine era dacă Lovinescu (care în problema pusă îl citează și pe Gherea), îl cetia pe Gherea mai puțin pripit! Căci zisese — de mult, de cam foarte mult — acest Gherea (în stud. *Criticii noștri și Năpasta*) cu privire la citatele fraze ale Ancăi „*dela început te-am bănuir*” etc...: „... aceste cuvinte fac parte din întregul arcenal de fraze cu care ea (Anca) îl torturează (pe Dragomir)... Era datorită criticilor... să arate *ce însemnătate înfiorătoare* are această frază mică și neînsemnată... Criticii însă... au înțeles fraza ad litteram...”

Ca E. Lovinescu, în zilele noastre! — precizăm noi. Și întâmplarea a voit ca numai la câteva zile dela aceste precizări ale noastre, să asistăm la spectacolul *L’amoureuse* de Georges de Porto-Riche, unde Etienne, nebun îndrăgostit de Germaine, îi zbiară Germainei în față (cam în genul Ancăi, d-le Lovinescu!) că *niciodată n’a iubit-o*...

Leca Morariu

Pentru ciobănimul lui „Făt=frumos”. — Cităm dintr’o scrisoare a confratelui N. N. Răutu: „Admir rectitudinea *Fătului* și tăioasele-i aprecieri din notele dela sfârșitul revistei, pe cât detest slugărmicia și aierele de „genialitate” ale publicațiilor din București. Viitorul va alege ce va rămâne: strădania, adesea necunoscută, a provinciei, sau elucubrațiile... „intellectuale” din Capitală...”.

¹⁾ După ziarul „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” An. XXXI Nr. 8711 din 8 Aprilie 1934.

La Românii din Jeiăn

(Note de drum)

Ieșit dintre zidurile Cetății Eterne, reptila neagră a trenului se așterne pe goană nebună, fără popas. Dela fereastră, pământul pare o scenă modernă în formă de disc pe care la un moment dat învârtindu-l electric, îl lași să-ți ofere ochilor procesii înalte de pini maritimi cu umbrela deschisă în creștet, palmieri cu penajul vâlvoi în cap, orașe cu grădinile aliniate geometric și cu casele albe, suprapuse, castele solitare în pisc de munți prăpăstioși și pe ici colo marea înspumată asaltând malul înalt. După două escale efemere, făcute la Bologna și Trieste, curm dactilarea mecanică a roților scoborîndu-mă. Descălecat pe prundul șcrâșnitor al peronului, prima mea grijă e să confrunt firma albastră a gării.

— Sappiane !

Deci nu m'am înșelat. N'am greșit. Mă îndrept atunci către șeful de gară și-l întreb ce distanță este până la Mune-Grande, sat de care depinde administrativ Jeiănul și ce mijloace de locomotie ar putea exista până acolo. Omul cu șapcă roșie și vestonul sufocant mă privi compătimitor și după ce-mi cântări din ochi greutatea geamandanului, mă informă :

— Sunt vreo 13 km. Iar cât despre mijloacele de locomotie, ce să-ți spun ? Nu-i nici unul. Doar picioarele. —

Mă uit la ceas. E ora 11. La caz că fac până la Jeiăn trei ore de drum, la 2 p. ar însemna să fiu acolo. Cum ziua e senină și nu-i nici un pericol de intemperie, pot porni fără grijă. Și fără să mai reflectez mult, pornesc. O apuc pe drumușorul bolovănos de dinapoia gării și odată ajuns în șoseaua ce leagă Trieste de Fiume, mă aștern drumului.

Dacă n'aș avea geamandanul și pledul pe mână, asemenea excursie n'ar putea să fie decât plăcută. Ceriul e senin și curat ca o vitrină de farmacie, zărilor largi pierdute în infinit, aerul ozonat și plăcut și-i o liniște... ca de biserică goală. Dar așa cu aceste poveri în brațe, îmi amărăsc numai clipele de fineresc elan și de estatică ascensiune.

Mi se spusese la Sappiane că trebuie să urmez șoseaua până la San Paolo, iar de acolo s'o iau pe drumul la stânga. Acu deși am făcut o oră și jumătate de drum, pe sfântul Pavel încă tot nu l-am întâlnit și nici perspective de apropiată întrevvedere cu dânsul nu sunt.

Până în prezent pe orizont nu s'a profilat nici o siluetă cucernică de călugăr și nici conturul vreunui adăpost n'a apărut. Cu toate acestea decorul întinderii s'a schimbat de zeci de ori, la fiecare îndoire a șoselei. Dar cine știe? Poate am și trecut de San Paolo (?). Pentru că la drept vorbind, habar n'am ce se ascunde sub acest bisericesc nume. Va fi fiind o catedrală, un cimitir, o cruce, sau chiar un sat? Rămâne de văzut. Am harta Turing-Clubului-Italian la mine, dar mi-i greu să deschid geamandanul și s'o descifrez. De consultat n'am consultat-o înainte, căci fusesem informat (greșit de sigur) că ar exista

Cislă din Jeliân

(Fot. 8 Sept. 1927)

o curieră ce face cursa Sappiane-Mune-Grande, așa că mă credeam dispensat de asemenea lucruri. În loc să discos harta, momentan mai bucuros aş cere informații dela vreun localnic, dacă l-aș întâlni. Din păcate însă până aici n'am întâlnit țipenie de om.

Abia mai târziu, la o răscruce crăcănată de drum dau cu ochii peste-o femeie. Trecătoarea mea, înțolită în zdrențe, cu nas proeminent de vrăjitoare și obraji sbârciți ca stafida transparentă, avea exact înfățișarea unei arătări din lumea duhurilor și a întunericului. Făcui remarca aceasta abia ulterior, când adresându-mă ei pentru informații, surdo-muta începu dintr'odată să plângă și să se vaiere de-mi trecură dealungul epidermei ploi reci de fulgere roșii. Pe urmă ingenunchie sub povara a cine știe cărui gând năstrușnic, strânse lângă dânsa un câțel negru, numai oase și pielea, și-l alintă la piept cu mângăieri duioase de mamă. La sfârșit, printre lacrimi se bătu cu pumnul în

piept, ridică mâna în sus spre înălțimele siderale și mă amenință cu degetul-i lung și uniform de krenwurst.

Lăsai în pace augurul rău al întreprinderii mele și-mi continuai drumul. Pe ici, pe colo urmai calea veche și strămtă ce dă târcoale șoselei de curând inaugurată. N'am făcut aceasta din vanitatea de a călca pe urmele precursorilor, ci pentru sfântul motiv că drumul vechi taie mai de-a dreptul uneori și-mi scurtează calvarul.

După o altă jumătate de oră ajung în sfârșit și la San Paolo, o bisericuță mică în mijlocul câmpiei, înconjurată de umile și plecate cruci. Iar până să văd San Paolo, văzui pe toți ceilalți sfinți, căci deși-i iarna și-i frig, mie mi-i așa de cald, că mă sufoc. Geamantanul a devenit greu ca de lut, iar mâinile refuză să-l mai poarte. Cu tot efortul ce-l fac, toarta îmi alunecă printre degete ca un pește viu.

Într'adevăr conform indicației primite, din fața bisericii se desprinde un alt drumușor beteag, ce-o ia supărat la vale pe sub poalele munților cu păduri rare ca firile din barba unui sfânt. Nu sunt sigur dacă chiar aceasta este calea ce trebuie s'o urmez ca să ajung la Mune-Grande și deci n'aș face rău să întreb de cineva. De astă dată, am dela cine mă informa, căci la bifurcarea drumurilor găsesc și o așezare izolată omenească.

Apropiindu-mă însă de dânsa, aud între pereții ei clocotind vorbe de ceartă și ocară debitate într'o limbă pe care eu abia o rup. Ca să evit penibilul unei scene puțin plăcute și pentru mine și pentru cei ce jonglează cu invective, renunț la toate indicațiile necesare și-mi văd de drum înainte. După alte două ore de marș urcând munții odată cu șoseaua și scoborîndu-i tot odată cu ea, ajungând și la Mune-Grande. Aici îmi descarc povara în brațele primului întâlnit și călăuzit de acest reprezentant al Croaților, mă îndrept spre Jeian. Trecem pela Sfeti Criș (cimițirul oamenilor din Munele Măr, Munele Mici și Jeian) unde tocmai atunci se slobozea între bulgării de țărână un rob al lui Dumnezeu. Și în curând suntem și noi sub zidurile cetății Jeianului.

Tragem la cea mai apropiată oștarie, căci cum sunt complet extenuat, încă 200 metri în plus înseamnă pentru mine efort suprauman. Familia lui Iure Sancovici (cosmatu) mă primește cu efuzie lirică, cu varză și carne de porc. Ciupesc puțin de ici, de colo și după ce îmi amăgesc numai stomahul, împing farfuria de o parte. Pofta de mâncare mi-a perit complect, căci avui proasta inspirație să răscolesc varza cu tridentul furculiței și să găsesc înăutru corpuri străine de

mâncare. Femeia de lângă plită neținând însă seama de asemenea meticulozități, mă tot îndeamnă să mă mai înfrupt.

— N=aț niș mîncăt ! (N'ați mâncat nimic !) — îmi reproșează dânsa când eu ezit să mă mai ating de bucatele=i alese.

— Uam dosti. (Am mâncat destul) — îi răspund și-mi scot carnetul să-mi însemn că la Jeiăn se zice *mînca* și nu *munca*. *Munca* este inerent celor de sub Monte Maggiore. Apoi în timp ce interlocutoarea mea a ieșit afară să=și petreacă o rubedenie, eu îmi rotesc privirea în jurul oștariei ce servește în acelaș timp și de bucătărie, pentru a mă familiariza odată cu mediul ambiant și cu topografia încăperii. Pe pereți și în jur însă nu găsesc nimic neobișnuit. Peste tot lucruri cunoscute ; bănci dure de lemn, cu picioarele improșcate în lături, masă cu spinarea de scânduri crăpată, *brenta* gravidă pentru apă, un pat scurt și îngust, și încă vre=0 două mărunțișuri pe de lături. Singurul lucru ce=mi încurcă puțin atenția reținând=0 pentru un moment în loc, este plita. Până acum *șparhet* de tablă suspendat pe picioare subțiri și în muchii n'am întâlnit și=mi pare ciudat că dau peste dânsul tocmai aici. Fără să vreau, mă întreb îndată : Inovația aceasta o fi fiind proprie numai familiei Sancovici sau mai există și alte *șparhet*=uri pe întinsul Jeiănului ? ? Un copilandru, tâșnit atunci pe ușă, îmi satisface imediat curiozitatea informându=mă de existența lor afirmativ. Ba, adaugă suplimentar că peste tot în sat numai plite orășenești se uzitează¹). De lucrul acesta mă conving eu însumi până seara, ceea ce mă face să constat împotriva părerilor mele de până acum, că oamenii din părțile locului sunt mult mai progreseși și mai modernizați decât cei de sub Monte Maggiore. Eu îi credeam că se poate de primitivi, căci, îmi ziceam, că aici în creierul munților, izolați cum sunt, vor fi venit mai puțin în contact cu civilizația, vor fi fiind mai refractari ei, mai conservatori. Când colo, dimpotrivă !

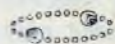
Această civilizație a lor însă nu se limitează numai la plitele de fier așezate într'un colț al bucătăriei așa fel ca după ele oamenii să se așeze în voie și să se poată împărtăși toți de binecuvântatele flăcări ale focului. Bunăstarea și progresul îl marchează aici și casele mult mai îngrijite, aproape toate cu etaj și cu mobila care nu mai e cea primitivă, cum aproape peste tot se întâlnește în satele depe malul Arsei.

În tot Jeiănul n'am găsit decât trei sălașe primitive cari să mai ațâțe focul pe *ogniște* (=vatră de cărămizi sau piatră ridicată puțin deasupra nivelului podelei). În schimb în cealaltă parte a Istriei, la

ceilalți Români, plitele de tablă sunt lucruri tot atât de rare, pe cât de rare sunt aici *ogniște*-le. Multe case de colo sunt simple, de n'au nici pod, nici ferestre. Acoperite cu paie, cu o singură ușă la mijloc sau mai la o parte, cu pereții externi nuzi, fără tencuială, îți fac impresia celor mai mizere colibe. Dealtfel acest tip stână se întâlnește numai în Valdarsa, Villanova și Briani. Celelalte sate au abandonat cuiburile aride, în cari nici măcar piatra de pe jos nu este nivelată, așa că dacă nu ești familiarizat bine cu terenul încăperii, ușor poți înregistra incidente între picioare și „podea“.

Vestea descălicării mele în Jeiăn trebuie să fi străbătut cuprinsul satului în mai puțin de două ore, căci bucătăria în care am poposit e inundată de curioși ce vin să mă vadă și să-mi dea binețe.

Traian Căntemir

Amurg

de George Voevidca

Sufletu=i strop de Dumnezeire :
slăvii — oglindă, omului — sbor !
— Dar : lacome neguri că=l năpădiră
pierzării să=l vândă,
eu sufletu=l plâng.

Oarbă răstriște fâlfâie scapăt...
Fruntea e'n pântec ; gândul e scrum...
Zarea zădarnic minte azururi,
căci visul, albastrul,
în tină=i surpat.

Sufletu=i astăzi strop de mocirlă :
clipotă clisa'n el ca'n bălfoci...
— Urechilor surde sună cântarea
înaltului liric
umbrit de amurg.

¹⁾ Cf. exact la fel Leca Morariu, *De=ale Cirebirilor* III, 1933, 19 Nota 65.

Lucrările pictorului Bucevschi dela Academia Română (1881—1882)

Într'un articol din „Făt frumos 1933, Nr. 5—6 am semnalat unele lucrări ale pictorului Bucevschi, ce se găsesc la Academia română. Arătam în acel articol că membrul Academiei, Episcopul Melchisedec a dăruit Academiei în cursul anului 1881/82 un album lucrat de Bucevschi, conținând 8 piese, dintre cari 6 erau facsimile după evangeliarul manuscris dela Humor; 1 era o fotografie după portretul original al lui Ștefan cel Mare din acest evangeliar, și 1 era un facsimil după evangelia Mitropolitului Grigorie dela Voroneț.

Tot în acel articol mai arătăm că pictorul Bucevschi a prezentat Academiei române în ședința din 24 Ianuarie 1882, la care a fost invitat, mai multe copii după portretele murale domnești din bisericile Bucovinei și din biserica Sfântului Nicolae dela Iași. Spunem că din toate acestea lucrări am putut identifica la secția manuscriselor numai 6 din cele 8 piese ale albumului Bucevschi, și anume 5 păstrate într-o mapă împreună cu alte foi volante fără nici un discernământ, iar una (piesa Nr. 4 a albumului, reprezentând dispozițiunea întregului tablou dela finele evangeliarului în care este și portretul Marelui, Ștefan) atârna pe perețele scării mari, purtând numărul de inventar 165. Lipsiau Nr. 5 al albumului (facsimilul unei părți a tabloului piesa Nr. 4 cu portretul lui Ștefan cel Mare) și Nr. 8 (facsimilul după icoana Sfântului Daniil, cum e înfățișată pe ferecătura evangheliei dela Voroneț).

Ulterior prin bunăvoința D-lui — Băcilă, Directorul secției stampelor, am mai putut identifica la această secție și facsimilul Nr. 5 făcut pe un carton mic, inventariat la Nr. 3854 A CVII 9.

D-l Băcilă mi-a mai prezentat și un al 2-lea exemplar al piesei 4 menționată mai sus. Acest exemplar e lucrat, spre deosebire de cel încadrat sub sticlă, numai în negru cu penița, e netăgăduit tot de Bucevschi, ceea ce rezultă nu numai din felul cum e lucrat dar și din împrejurarea că poartă numărul 4 și e identic cu piesa 4 a albumului. Acest exemplar făcut numai în negru e inventariat la Nr. 3927 B CVIII 48.

Dar facsimilul Nr. 8 după icoana Sfântului Daniil nu l-am putut afla nici la această secție (a stampelor). Căutându-l din nou la secția manuscriselor, am constatat că pe lângă fotografia după portretul Marelui Ștefan din tetraevangelul dela Humor (piesa 7 a albumului) se mai găsește și o fotografie a ferecăturii evangheliei Mitropolitului Grigorie dela Voroneț cu chipul Sfântului Daniil. Memoriul Episcopului Melchisedec prezintă poate greșit această fotografie ca un facsimil făcut de Bucevschi?

La întrebarea mea de ce piesele albumului se păstrează în 2 locuri diferite (o parte la secția manuscriselor, neinventariată, și o

parte la secția stampelor) D-l Băcilă mi-a răspuns că aceasta e chestie de organizare internă. O fi ! Dar autorul acestor piese (pictorul Bucevschi) și donatorul lor (Episcopul Melchisedec) au înțeles ca aceste piese să formeze un tot întreg. Ele ar mai trebui să fie consemnate astfel încât nu abia după îndelungate și migăloase cercetări să dai de urma lor ! Tot cu ajutorul D-lui Băcilă am mai putut constata că dintre copiile după portretele murale domnești, prezentate de Bucevschi în sedința Academiei din 24 Ianuarie 1882, 4 piese sânt atârinate pe pereții scării mari și 3 piese pe pereții scării mici.

Pe pereții scării mari se găsesc următoarele copii :

1) Portretul lui Ștefan cel Mare din biserica Sfântului Nicolaie din Iași inventariat la Nr. 40.

2) Portretul lui Bogdan al III din aceeaș biserică, inventariat la Nr. 177.

3) Portretul Doamnei Eudochia (soția lui Ștefan cel Mare), inventariat la Nr. 187.

4) Portretul lui Ștefan cel Mare din biserica dela Voroneț, inventariat la Nr. 180.

Pe pereții scării mici se găsesc copiile :

5) Portretul lui Ștefan cel Mare din biserica Sfântului Dumitru din Suceava, inventariat la Nr. 41.

6) Portretul lui Petru Rareș din biserica dela Măn. Humorului, inventariat la Nr. 184.

7) Portretul Mitropolitului Grigorie dela biserica din Voroneț, inventariat la Nr. 52.

Dintre copiile prezentate de Bucevschi Academiei la 24 Ianuarie 1882 lipsiau numai portretele lui Ștefan cel Mare din biserica dela Pătrăuți pe Suceava și dela Sânt-Ilie.

* * *

Credeam că albumul Bucevschi și copiile după portretele murale domnești sunt singurile lucrări ale pictorului Bucevschi din București. Dar d-l profesor Petru Iroaie imi atrage atenția asupra unor lucrări ale aceluiaș pictor, amintite de Al. I. Odobescu în articolul *Antichități din Dorohoi* (vol. II din scrieri literare și istorice, ediția 1887 pag. 218).

În adevăr Al. I. Odobescu vorbind despre biserica din Bălinești ne spune : „Acele chipuri ctitoricești precum și lespezile mormântale din biserică au fost decopiate la anul 1882 de D-l pictor Bucevschi din Cernăuți pentru Muzeul din București și pentru Academia română, unde se află acum depuse acele copii”. Cercetând, însă la Academia română n'am putut găsi nimic ! La Muzeul de artă bisericească din Strada Știrbei Vodă (Palatul Cretulescu) am găsit o copie bună a portretului ctitorului Ioan Tăutul logofăt din biserica dela Bălinești (evident identic cu Bălinești). N'am putut constata dacă e făcută de Bucevschi.

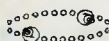
* * *

Toate acestea lucrări ale lui Bucevschi, făcute la comandă, deși de o valoare necontestată, nu sânt decât copii. Lucrările sale originale nu sânt cunoscute în București.

Nu e deci lucru de mirare că până și oameni de specialitate mai cred că pictorul Bucevschi n'a fost decât un simplu copiator.

Vom căuta însă să-l facem cunoscut și fraților din România de ieri în toată valoarea lui...

Corneliu Gheorghian

Superficialitate „germană“ (?) în valorificarea literaturii noastre¹⁾

MOTTO: „De aceste basne să dea ei seamă
și de această ocară. Nici este șagă
a scrie ocară vecinică unui neam.
Că scrisoarea este un lucru vecinic;
când ocărăsc într'o zi pe cineva
este greu a răbda; dar în veci? Eu
voiu da seama de ale mele câte
scriu!“.

(M. Costin)

Nu pentru a fi comparat cu un curs popular ieftin și de patriot-ism pentru subnrbie, am scris aceste rânduri, ci din profundă con-vingere că trebuie să reacționăm cât mai drastic împotriva ignoranței și reavoinței ce-am întâlnit în acele manuale din literatură germană, cari, ocupându-se de istoria literaturii universale, aproape fără excepție, tratează literatura română, nu ca una de însemnătate mai mică, ceea ce ar fi, din punctul lor de vedere, just, ci drept o literatură care nu și-a vădit nici originalitatea și nici maturitatea. Iar dacă aceasta este norma după care acei „istorici literari“ ne apreciază în literatură, pro-cedeul care-l urmează, e cel de a debita neadevăruri cari maschează ignoranța.

Nu voiu vorbi de monografiile germane asupra literaturii române, cum e *Geschichte des rum. Schrifttums* de Alexici, din 1892, sau cea de Gaster sau Lovera, nici de Iorga, *Geschichte der rumänischen Kultur*, Sibiu 1929, ci, numai de acele cărți cari furnizează Germa-nilor culți cunoștinți uneori sumare, alteori foarte adâncite (cum e cazul la literatura universală de Wiegler) asupra literaturilor negermane.

¹⁾ Comunicare făcută în Seminarul român de lit. modernă dela Universitatea Cernăuți, la 31 Mai 1933.

Aceste istorii literare „universale” germane, sunt numeroase și se explică prin acel fenomen, poate specific german, de a-și însuși din literaturile străine tot ce e mai bun. Aceste monografii asupra literaturilor străine sunt uneori excelente. Cine studiază d. p. istoria literaturii engleze, o poate face mai temeinic după manualul lui Wülker, decât din orice istorie engleză de literatură. Din păcate însă, nu acesta e cazul întrucât privește literatura română. Fapt care trebuie să ne mire cu atât mai mult, cu cât în Germania, la chiar trei universități, studiul limbii și literaturii române e în floare, la Lipsca, la Kiel și la Berlin.

Dar scribii amintitelor manuale de literatură „universală”, nu s’au ostenit să reclame informații de specialitate dela vre-un profesor universitar de română dela ei din țară, și nici din România, deși — sunt convins — ar fi fost informați cu cea mai mare bunăvoință. Deaceia deci, manualele în chestiune sunt așa, cum le voiu arăta.

Mă ocup anume, de manualele literaturilor mondiale dela finele secolului trecut, scrise cu acea presumptioasă siguranță propriei superiorități, care îndeosebi caracterizează acea epocă, apoi cele din secolul nostru, cari în general, sunt mult mai bune, dar, în ce privește literatura noastră, n’au evoluat de loc.

Hart, *Weltliteratur aller Zeiten und Völker*, 1896, servește, dela început lumea cu fraza, că suntem copleșiți de sânge slav („durch und durch von slavischem Blute durchtränkt”), și numai după limbă aparținem ramurei romane, dar și această limbă abundă în elemente slave, turcești și maghiare.

Continuând, califică primele începuturi ale unei literaturi mirene, din sec. 17, foarte sărăcăcioase. O activitate spirituală mai vie, și o poezie națională, drept al cărei întemeietor trece V. Alecsandri, ar fi începând la Români, ca și la Sârbi abia în secolul al 19-lea.

D. Bolintinenu, Th. Șerbănescu și I. Negruzzi, sunt socotiți poeți mari în patria lor, iar Eminescu, un Lenau român, exprimă în poezia sa lirică melancolia și durerea lumii („Weltschmerz”). Slavici descrie viața dela țară, iar Coșbuc și Vlahuță sunt frunțașii mișcării mai noi (Hart, p. 156).

Am produs, nu un rezumat al celor spuse de Hart despre literatura română cu serioase veleități de lucrare științifică, ci o traducere. În afară de numele și aprecierile cetite, această carte, scrisă numai cu 6 ani înainte de afirmarea curentului sămănătorist, nu-l cunoaște nici pe Creangă, nici pe Caragiale și nici pe Maiorescu, nici măcar după nume!

Revoltătoarea ignoranță ce caracterizează aceste 17 șire închinat unui popor care tocmai atunci avea mai multe legături de prietenie și de cultură, deci și de reciprocă cunoaștere, cu Germania, se reliefează și mai bine în momentul când acest, — să nu-l numim studiu, e pus în comparație cu paginile pline de pătrundere, de înțelegere și de elogii ce le găsește pentru literaturi înrudite cu a noastră, pentru cea italiană și spaniolă. Epoca aproape contemporană și congenială cu *Năpasta* lui Caragiale, reprezentată prin Manzoni, Leopardi, Foscolo în Italia, Herreros, Zorilla, Mezonero în Spania, cuprinde pagini evocatoare, pline de citate, de clișee și de facsimile. Românii să se mulțumească cu 17 șire, și, drept apreciere, o dubioasă *erste Reihe* pentru Coșbuc și Vlahuță, dubioasă pentru că nu e dat nici un *tertium comparationis*.

Naivă și scurtă, dar foarte binevoitoare și lipsită de orice ghimpe orgolios, e schițarea literaturii noastre în *Die Weltliteratur, Illustrierte Geschichte der Literatur aller Zeiten und Völker* de D. Haack. Caracteristică e chiar prima frază: „Es ist nicht viel, was sich über die Literatur des aufstrebenden Völkchens lateinischer Herkunft an der Donau sagen läßt. Seine Sprache ist die Tochter des Vulgärlateins“. Apoi, tot ce urmează, e aproape exclusiv, numai o citare de nume, dintre cari mulți aproape necunoscuți.

M. Eminescu, stă în rând cu A. Candiano-Popescu, D. Voniga, G. Kernbach! Mai e numită... regina Elisabeta, care a făcut cunoscute Germanilor poeziile populare române, Mite Kremnitz, și ducesa Helene Kolzow-Massatski, care sub pseudonimul Dora D'Istria a publicat interesante scrieri sociale în limba franceză, și care, împreună cu Mite Kremnitz nu știm ce caută în literatura română. Încheie, exprimându-și convingerea, că literatura noastră, grație geniului poporului, va lua încă un mare avânt, — deci cam la fel ca Friedrich cel Mare în nostimul său tratat „de la littérature allemande“...

Altă țintă decât Hart și Haack, urmărește Hauser, *Weltgeschichte der Literatur* (Și titlul cărții e pretențios și fals) din 1910, în 2 volume.

Aci, noi suntem înrolați deadreptul în subtitlul *Slavische Literaturen*. Aceasta, însă, mai puțin din cauza ignoranței autorului, ci fiindcă în tot cursul cărții se urmărește o teză anumită. E concepția superiorității absolute a rasei blonde deschise. Și cum germanici n'am putut fi decretați, suntem repartizați la Slavi, ca unul din neamurile rămase încă nordice, ...în parte măcar!.... Și astfel, pentru a servi teza=Hauser, înafară că suntem Slavi, se mai stabilește (Hauser II

p. 432) că primele scrieri în limba română s'au redactat de către Germani, că renașterea Românilor, e înfăptuită de doi Germani, Samuel Klein, romanizat Micu, și Peter Maior!!! Totuși, în afară de teoriile raselor, cari sunt extrem de simpliste, din punct de vedere informativ literar, studiul lui Hauser nu-i nici prea bun, și nici prea prost. Pentru a evidenția faptul, voi urmări mai amănunțit expunerile lui Hauser.

Cartea arată destul de bine mișcările culturale din Ardeal, dela începutul scrisului românesc: calvinismul și influența lui asupra Românilor. Trece la cronicari, pe cari îi caracterizează bine, îl amintește pe Marco Polo român, pe Niculae Milescu, căruia, însă ciudat îi atribuie alcătuirea istoriei române mai vechi, ce trece de obiceiul ca a lui R. Greceanu. Dimitrie Cantemir, împreună cu Brâncoveanu, sunt reprezentanții crescândeii influențe occidentale. Dintre operele lui e numită f. importantă, însă exclusiv, istoria imperiului turcesc. De asemenea ca autor al unei istorii a Turcilor, dar în limba română, e citat E. Văcărescu. După ce arată începuturile influenței franceze în principate, tratează școala ardeleană (cu ridicolele afirmări arătate mai sus), de altfel însă detaliat și bine. Se arată activitatea lui Șincai, Cipariu și Laurian, precum și toată dezvoltarea exagerărilor și sfârșitul curentului latinist.

Urmează dezvoltarea politică a principatelor, cari după 1877 preiau conducerea culturală a Românilor de pretutindeni, Românii transilvaneni având de luptat prea din greu cu sistemul de maghiarizare, decât ca să se poată ocupa în măsură mai largă de literatură. Notă justă și aproape surprinzătoare într-o carte ca aceasta.

Amintește apoi de literatura populară („volkstümliche Dichtung, Doinen und Romanzen von Räubern und Renegaten“). Sub *Räuber* îi vizează probabil, pe haiduci, la „renegați“ face o confuzie cu poezile subdunărene, căci noi renegați, adică creștini trecuți la islam, n'am avut și nici nu i-am glorificat cândva în melopeia populară.

Cei cari s'au opintit să creeze o literatură națională, n'au luat în seamă acea literatură populară! E iarăși părerea autorului care ori de câte ori are o părere proprie, greșește. Iar noi ne gândim la *Sburătorul* lui Eliade Rădulescu, la Al. Rusu, la V. Alecsandri... Printre infiripătorii literaturii naționale îl numără pe Budai Deleanu, a cărui *Țiganiadă* ar fi inspirată de *Eneida* lui Blumauer; subiectul tratează nefericitul război al Austrieilor cu Turcii din 1788—1791!!! Nu pot înțelege de unde o fi cules Hauser această informație! Constantin

Konaki, anacreontic și influențat de grecul bucureștean Cristopulos, Alecu Beldiman, Lazăr, Anton Pann sunt și ei citați. Lucrările lui A. Pann n'au valoare literară sau folcloristică; el însuși e considerat țigan de origine.

Importanța lui Asachi și a lui Rădulescu, rezidă în faptul c'au îndepărtat cultura română dela cultura înrudită a Rușilor și Grecilor, îndreptând-o spre Europa de vest (durch „A. und R. wurde zugleich die Abkehr der rumänischen Kultur von der verwandten russisch-griechischen und die Hinkehr zur westeuropäischen entgültig vollzogen. Die westlichen Einflüsse wurden unmittelbar, das nationale Element im folkloristischen Sinn kam dadurch nicht zu jener Entfaltung, die vielleicht bei fortgesetztem Anschluss an die Russen u. Südslawen möglich gewesen wäre“ (II pag. 435). Vedem, că-și repetă teza favorită că noi suntem Slavi și că o cultură în sens slavon ar fi fost mai potrivită firii noastre. Pentru cine cunoaște deosebirile atât de profunde, arătate și de S. Pușcariu în *Ist. lit. române*, ed. II. p. 36, cât și de H. Focillon (*L'exposition d'art roumain au Jeu de Paume*) între arta română și cea slavă, aceste cfuzii neîntemeiate sunt pur și simplu plicticoase. Ultimii poeți, cari se cultivă încă la mediul congenial slav, sunt Donici și Negruzzi.

Trece apoi la V. Alecsandri, adăugând o probă destul de bine tradusă, anume Rodică (!). Strofa I :

Den Krug auf der weissen Schulter
— Sie füllte hoch bis zum Rande ihn an —
So kommt Rodică (!) die junge, munter
Aufs Feld, wo eben das Säen begann.

Ritmul și spiritul săltăreț e bine redat. E semnat O. Hauser, deci Hauser cunoaște, el însuși, limba română. Colecțiile de cântece populare sunt atacate, ca având prea multe retușări. Numele lui Bolintineanu (il scrie odată *Boliteanu*, altă dată *Bolinteanu*, și n'ajunge să-l scrie a treia oară, poate l-ar fi scris corect!) pare să-i fi fost deosebit de greu; ne informează că se cheamă Cosmad și că e grec de origine.

După Alecsandri și Bolintineanu tratează câțiva poeți minori: G. Baronzi, Nicolae Georgescu, Nicolae Nicoleanu și A. Depărățeanu, socialist și precursor al lui Eminescu!!!

Curentul Junimii, I. Negruzzi, Ion Creangă, Slavici și Caragiale sunt numiți, mult mai sumar însă decât Alecsandri și Bolintineanu! Înaintea futurora e pus Eminescu, care pornește dela roman-

tism, ajunge la un subiectivism întunecat și sfârșește cu satira. Atât numai atât despre Eminescu!

Lirica mai nouă (crede Hauser) e prezentată prin V. Micle, Nicolae Volenti și D. Zamfirescu. Mai cunoscute însă sunt Vlăhuța (sic!) și Coșbuc, al cărui nume pare a fi stălcirea unui nume german („dessen Name die Verstümmelung eines deutschen zu sein scheint“). Șt. O. Iosif își cucerește trecerea prin înrudirea cu Verlaine, scriind, ca Goga, Al. Stavri și H. Lecca în maniera lui Coșbuc. Helena Văcărescu și contesa Noailles scriu franțuzește. Ultima boacănă a lui Hauser: M. Sadoveanu descrie, împreună cu I. Russu-Sirianu și Slavici, Ardealul!

„Romanul la Români, ca și la Slavii de sud, nu e cultivat, lipsește deopotrivă publicul și autorii“. După această condamnare citează însă: *Dinu Mihaiu* al lui Mille, *Dan* de Vlăhuța (!), I. Adam *Sybaris* și Sofia Nădejde *Patimi*.

Hauser termină cu drama, care ar fi având o dezvoltare slabă. Sunt citați Alecsandri, Caragiale, H. Lecca și Rosetti.

(Urmează)

Teodor Cușniriuc

Rugăciune

de Gustav Falke

O Doamne, lasă-mă flămând;
Prisosul moleșește!
Trimite-mi dușmani rând de rând
Căci lupta oșelește.

Dă-mi aripi ca să mă avânt
Spre zarea cea senină!...
Cununa ia-mi de pe pământ
Și'n stele mi-o anină!

Trad. de Nicu Dracea

Ruga

de Gustav Falke

Flămând mă lasă Doamne, și mă cearță
Din când în când, cu voia ta cea dreaptă —
Dușmani trimite-mi dintre cari nu iartă:
Puterile în luptă se deșteaptă.

Dă-mi pas ușor la joc, și încă una:
Avânt în zări de aur minții mele,
Și să-mi anini cununa,
Cununa ntreagă cât mai sus în stele.

Trad. de Șt. O. Iosif

Notă. — Juxtapunem aceste două traduceri, dintre cari cea (atât de incoloră) a lui Șt. O. Iosif, față de perfect-asimilata traducere a bucovineanului Nicu Dracea, pare a fi o simplă, rudimentară eboșă care nici-nu avea pretenția de a fi dată pu-blicității. — Redacția „Făt-Frumos“.

Pictorul Bucevschi și portretul lui Ștefan cel Mare (1881—1884)

Într'un articol precedent : *Lucrări ale pictorului Bucevschi la Academia română și Episcopia de Roman* am arătat cum câteva lucrări ale lui Bucevschi au ajuns la aceste 2 instituțiuni. Din expunerile mele rezulta că lucrările lui Bucevschi, ce se găsesc la Academia Română sunt în legătură cu descoperirea evangeliarului dela Humor și constatarea autenticității portretului lui Ștefan cel Mare din acest evangeliar.

În cele ce urmează vom arăta — după memoriul Episcopului Melehisedec¹⁾, înaintat Academiei Române în ședința ordinară din 13 Nov. 1881 și după procesele verbale ale ședințelor Academiei din 1881 și 1882, tot ce e în legătură cu descoperirea și recunoașterea adevăratului portret al lui Ștefan cel Mare și ceea ce a făcut pictorul Bucevschi pentru a lămuri această chestiune, atât de controversată pe acele vremuri.

I. Descoperirea evangeliarului dela Humor

În luna Sept. 1881 Episcopul Melchisedec al Romanului, mare cărturar și membru al Academiei române, îl vizită la Cernăuți pe marele nostru Mitropolit Silvestru, care încă din Aprilie 1880 ocupă scaunul acestei Mitropolii. Se vede că hotarele nefirești, cari despărțiau pe atunci Bucovina de Patria-Mamă, nu-l puteau împiedeca pe Mitropolitul Silvestru să întrețină legături de dragoste frățească cu frații săi chiriarchi de dincolo de hotar. Ne putem închipui cu ce bucurie sinceră și ce dragoste îl va fi primit Mitropolitul Silvestru pe învățatul episcop dela Roman în reședința sa. Episcopul Melchisedec mărturisește²⁾ că a fost primit cu cea mai afabilă bunăvoință și dragoste adevărat frățească, *pentru care nu-l va uita niciodată*.

¹⁾ Melchisedec Ștefănescu (1822—1892) a învățat la Seminarul din Iași (Socola) și a făcut studii superioare teologice la Chiev (1848 și u.). Întorcându-se, a fost profesor și rector al Seminarului din Iași și Huși, arhimandrit și conducător al Episcopiei Ismail, Huși, episcop titular la Roman. A fost membru al divanului ad-hoc, luptător neobosit p. Unire. Ministru în I cabinet Kogălniceanu (1861), membru al Academiei române (1870). A îmbogățit literatura, în special cea bisericească și istoria bisericească și prin aceasta a adus contribuții prețioase istoriei generale și istoriei literare. (Dicțion. istoric-geografic Gh. Adamescu).

²⁾ Memoriul său înaintat Academiei române despre tetraevangelul lui Ștefan cel Mare în Analele Academiei seria II Tom. IV pag. 18.

Vor fi discutat ambii chiriarhi multe chestiuni ce-i vor fi interesat de aproape și era natural ca învățatul episcop Melchisedec să se intereseze și de vechile documente ce se găseau la Mitropolia din Cernăuți. Între altele i se arătară și 2 evangeliare scrise în limba slavonă. Primul a fost dat mănăstirii Homorului de însuși Ștefan cel Mare, ctitorul acestei mănăstiri, în anul 1473, adică în cam al 16 an al domniei sale, și al doilea, scris cu cheltuiala Mitropolitului

Grigorie ¹⁾, din anul 1550 și dat de dânsul mănăstirii Voronețului, unde Grigorie și-a petrecut tinerețele și a îmbrăcat schima monahală.

Eruditului episcop Melchisedec nu i-a putut scăpa importanța acestor 2 monumente istorice, scrise pe pergament, ornate cu desenhuri și figuri artistice și legate în argint masiv. L-a interesat mai ales evangeliarul dela Ștefan cel Mare, în care se găsea și portretul marelui erou, pictat de un iscusit pictor contemporan și 2 notițe de netăgăduită importanță istorică. Marele Ștefan era reprezentat în genunchi oferind evangeliarul Sfintei fecioare pe tron cu pruncul

E. Maximovici Ștefan cel Mare (Sânt-Ilie)

Isus în brațe, iar notițele priviau peripețiile salvării acestui evangeliar de urgia vremurilor de mai târziu. Cu toate că marele Ștefan era reprezentat în acest tablou, contrar portretului „tradițional”, fără barbă, blond, cu fața bucalată (grăsulie) și rubicondă, și se deosebia în mod esențial de portretul cunoscut până atunci pictat de G. Asaky, care-l reprezenta cu barbă și cu fața de monah (șiret?), Episcopul Melchisedec

¹⁾ Probabil Grigorie II (Roșca) Mitropolit al Moldovei de două ori, 1551 și 1580 (Dicționarul istoric-geografic de Gh. Adamescu).

își dădu, imediat seama că are înaintea sa adevăratul portret al lui Ștefan cel Mare. Și Mitropolitul Silvestru „a rămas plin de bucurie de această mare comoară națională“. Întâmplarea a voit însă că și pictorul Bucevski, care de altfel trăia la Viena, să se găsească atunci la Cernăuți. El își avea locuința chiar în reședința mitropolitană, fiind încunjurat de dragostea părintească a protectorului său Mitropolitul Silvestru. Bucevski, profund cunoscător al vechii arte picturale și al monumentelor noastre istorice, se va fi convins de sigur la prima vedere de însemnătatea acestui portret și va fi atras poate chiar însași atenția episcopului Melchisedec asupra lui. Episcopul Melchisedec îl apreciază pe pictorul Bucevski, pe care numai atunci îl cunoscuse, ca pe un pictor, care cunoaște arta cu profunditate și are la dispozițiunea sa mai multe documente privitoare la aceasta operă“.

Episcopul Melchisedec trebuia neapărat s'o comunice această epocală descoperire Academiei Române, al cărei membru era. Ambii chiriarhi îl însărcinară pe pictorul Bucevski să „scoată facsimilele și desenuri de pe această evanghelie“, iar Bucevski se și achită de aceasta însărcinare, trimițându-i episcopului Melchisedec numai la vreo câteva săptămâni un album compus din 8 piese, însoțit și de o scrisoare, — pe cari episcopul le primește la 2 Noemvrie 1881 confirmând primirea lor (vezi anexa Nr. 1). Episcopul Melchisedec prezintă la câteva zile albumul și memoriul său. În acest memoriu episcopul arată importanța descoperirii făcute la Cernăuți și îndeosebi a portretului marelui erou pe care-l găsește autentic. Pentru a dovedi autenticitatea portretului, episcopul arată că toate icoanele din evangeliar sânt făcute de un pictor distins, că vârsta eroului, în care e reprezentat, corespunde cu epoca vieții sale, când s'a scris evangeliarul că trăsăturile fizionomice corespund însușirilor eroului, că costumul în care e reprezentat e cel contimporan și că evangeliarul a fost chiar în mâna domnului care-l comandase. La aceste considerente episcopul Melchisedec adaogă că pictorul Bucevski a descoperit în urmă la mănăstirea Putna pe o icoană cusută (aer), dăruită mănăstirii de marele Ștefan, un alt portret al acestui Domn, având aceleaș semne caracteristice ca și cel din evangeliar și că pictorul a comunicat un facsimile după aceasta icoană membrului Academiei d-lui Nicolae Ionescu¹⁾.

În adevăr în cursul lunii Oct. 1881 pictorul Bucevski n'a făcut

¹⁾ născut 1820 † 1905, profesor de istoria universală la Universitatea din Iași, orator apreciat, deputat, senator, ministru de externe (1876—1877). (Dicționarul istoric geografic Gh. Adamescu).

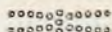
numai cele 8 facsimile prezentate episcopului Melchisedec, ci a continuat să adune în Bucovina, la mănăstirea Putna și poate că și în alte locuri, material pentru a dovedi că evangeliarul dela Humor reprezintă adevăratul portret al lui Ștefan cel Mare. Cercetările sale n'au rămas fără succes. La mănăstirea Putna într'o bască ¹⁾ Bucevschi găsește un aer vechi pe care e cusut portretul lui Ștefan cel Mare cu barba rasă, fața plină și părul blond ca și în evangeliar. Iată ce comunică

E. Maximovici Ștefan cel Mare (Vorenet)

Ștefan Voevod, fiul lui Bogdan Voevod mănăstirii Putna la anul 7008 (1500 d. Chr.) deci puțini ani înaintea morții eroului nostru. Fără îndoială figurile donatorilor reprezintă pe Ștefan Vodă și pe soția sa Maria“.

(Urmcază)

Corneliu Gheorghian

¹⁾ pivniță bolțită; vezi ibid. sedința din 24 Ian. 1882 discursul lui Dim. Sturza.

²⁾ vezi Analele Academiei române seria II Tomul IV (sedințele ordinare din 1881—1882 și sesiunea generală a anului 1882) sedința din 28 Nov. 1881 și scrisoarea răspuns a lui N. Ionescu, anexa II.

Cernăuțul folcloric

Meștersugul hoșii ⁴³⁾

Merge odată pin paduri on baiet. Ș-o=ntalnit niști razboinici. Iel spuni : — Luați=ma și pi mini și ma=nvăț și ieu și hiu hoț ! — Da înaintia lor vine on om c'o capri. On hoț spuni : — Daci=i pute fura capra asta, apui fi=om lua cu noi la hoșii. —

Da baietu ; — Ieu și cameșa oi lua di pi om ! — Baietu ave papuci buni, frumoși și noi. Aleargi înaintia omulu ci vine cu capra și leapidi on papuc în drum. Da=n iel ș-o spurcat. Omu cu capra gasești papucu și dzici :

— Bun papuc ! Numa pacat ci=i spurcat ! Si aibi parechi, l=aș spala și l=aș lua. — Baietu si duci mai diparti și leapidi și cialant papuc. Da pi=aciala il lasi curat. Omu vini și la papucu ciala. Și dzici : — Bre ! Aista trebu si hibi parechia cilulant ! —

Ie omu și leagi capra di copac și aleargi dupa papucu cealant. Atunci sari baietu, ie capra și si duci la hoț și dzici : — Am furat capra. Amu și cameșili am si fur di pi dinsu ! —

Omu si=ntoarci cu papucu. Cați capra. Capra nicaieri ! Da baietu o taie capu la capri, l=o înhipt într'on druc și l=o vîrit în mîiliucu bălți așa ca si creadi omu ci stă capra în baltă.

Omu si=nvîrtești și cați capra. Da baietu ș-o ascuns în tufi și strigi : — Be=he=he ! — Da omu : — Mânca=ti=ar. căni ! Aici ti=ai vîrit ? — Leapidi cameșa și izmenili și si duci în apă dupa capri. Baietu din tufi, hap cameșili !, și la fugi.

Hoși atunci : — Ghini ! —

L=o priiit și l=o facut talhari.

Text cules în 17 Septembrie 1933 din Horecea Mănăstirii (Cernăuți) dela Ștefan a lu Dun'itru Voronca de 72 ani.

Cîntic

Ș=am dzis verdi ș-o lăle,
Cîn iaram la mama me.
Faciam pini di sacari
Cernuți cu sifi rari
Ș=am mancăm cu ris pi=a'ari.
Da di cîn traiesc c=am nău,
Framint pini tot di grău
Cernuți cu sifi deasi
Ș=am maninc cu plins pin casă.
Frundzi verdi lemn uscat
Ardi=l focu maritat !
Bucuroas=am așteaptat
Digrabi m=am saturat

Di copchiu și di barbat
Ci re soacr=am capatat.
Și bati cu pumu=n masă :
Di ci n'am fost mai frumoasi.
Frundzi verdi bob și linti,
Discutunî=ma, parinti !
Daci mî=i discununa,
Trii suti di lei ț=oi da.
Și poati mai nu ț=a hi,
Pi diasupra ț=oi sluji —
— Ochi=am fost în cap la tîni
Și cununa=n mină la mină,
Di ci n=ai dat sama ghini ? —

24 Sept. 1933 dela acelaș

⁴³⁾ = meștersugul hoșiei.

Chiuturi⁴⁴⁾

Holircuți di sacari,	Holircuți, draga me,
Ieu fi beu di bunișoari,	Am pus gînd cî nu ti=ei be
Tu ma scoț pi prisp=afară !	Dari stai în calia me.

Chiuturi (= chiuitură, strigătură) culeasă în 24 Sept. 1933 din Cernăuți, suburbea *Horecca veche*, dela *Lazar Voronca* (analfabet) de 93 ani.

Pîrî și coaci malaiu țiganulu

O fost odată on rumîn și on țigan. I=o batut capu țiganu ș=o luat rumînu și i=o botidzat on copchil. Și s=o prins cumătri. Da banî nu i=o dat ; dicît s=o dus în oraș ș=o cumparat patru covrigi. I=o pus în traistî frumos cu busuioc și i=o adus di colaci țiganulu. Da ci folos ? Cu patru covrigi nu faci colacimi⁴⁵⁾. Cî o agiuns la țigan acasă, rumînu iara mort di flamînd. Țiganca tocma coce niști malai. Da malaiu iara încă în covati. Și țiganu, cînd o vadzut cî cumătru așteaptă malaiu, o tăiet o cioancă⁴⁶⁾ di rachitî ș=o vîrit= o în cuptiori ca si mai poteali focu si nu-i deli cumătru=su malai. Amu cumătru spuni așa : — Apui, cumătri, ci faci dușînta cu mini c=am di pleacari⁴⁷⁾ diparti pîr oi agiungi acasă ? —

Atuncî dzici țiganu la a lui soții : — Sufli în foc si ardî ci cumătru mai ghini a dorîi. —

Nu mai pute rumînu di nacaz cînd vide cî, în loc si=i deli malai, țiganu il culcî. Si culci cumătru. Da iara tari flamînd. Si=ntorce, si rasuce și mai cata di si coaci malaiu.

Amu țiganu, l=o razghit și pi dînsu foamea. N= o vut⁴⁸⁾ încotru și dzici țigănci la on timp di noapți : — Ian puni malaiu ciala în cuptiori pentru cumătru si si coaci ! —

Dipici s= o copt, dzici țiganu iarîș : — Îi gata malaiu ! —

Da cumătru, si nu si lesi la pontu țiganului, dzici : — Da lasi, cumătri ! Ieu am acasi placinti. —

Atuncî țiganu i= o dat numa di gustat malai : — Ieu întai vreu si gust placintili dușîntali ! —

O trebuit rumînu si aduci placintili di acasă. Si duc iit la o cînsti⁴⁹⁾. Si duc pi drum, pi drum, pi drum — cu placintili și malaiu în traistî. Si pun la poposit supt=on caștan. Pi=atuncî iara mai puști⁵⁰⁾ poși.

44) Chiuitură, strigătură la horă.

45) = colacime, ospaț oferit de nași în cinstea finilor.

46) = cioată.

47) = plecare (infinitiv amplu).

48) = n'a avut.

49) = petrecere cu mâncare și băutură ; dar mai ales cu băutură.

50) = rari.

— No ! Apui și mancăm ! — dzici țiganu. Da cumătru : — Și mancăm malaiu ! —

Avem di facut o cali așa mari și placintili dușitali s=or strica cî=s cu brîndzi facuti ! —

O scos ruminu placintili și țiganu li=o-nhapat ș=o mancat făi placintili.

O luat=o îi la drum. O flamîndzît și iar o poposit. Da țiganu : — Ci folos c=am poposit cî la malai și ceri apă ? ! Iga colu o fantini ! — O luat ruminu ș=o adus o bancuți ⁵¹⁾ di apă. Da țiganu s'o sculat și nu=l vadî ruminu, și s=o tot dus. O scapat cu malaiu ! O tremes on copchil la cumătru=su. Îi iara numili Frudzina : — Buna dziua, uncheșuli. Da ci aștept sup caștanu ista ? —

— S=o dus cumătru și=l aștept cî vrem o ȋiri și ospatăm. — Apui dzici copchila ceea (da pî ie o fost pus=o la cali țiganu) :

— S=o dus cumătru încolu și=ncoaci,

Și malaiu nu și mai coaci ! —

Din Cernăuți, suburbea Horecea Mănăstirii, dela *Sinion Gaina* (analfabet de 64 ani).

CÎNTICI

1.

Pingî Dunari la vali,
Merg trii capitanî calari
Cu trii suti di catani . . .
— Capitanî Pavili,

Undi duci catanili ? —
— La razboi, saracili,
Undi nu-i pîni nici sari
Nici umbrî di fati mari ! —

2.

Dincolu di lipovan,
Așa cîntî cînghița ⁵¹⁾
Di jeli di doi voinici
Cî s=o însurat pre ȋici !

Lunî și Mart s=o însurat,
N'ercurî carti li=o chîcat,
Carti di la=mparaȋii
Și meargî la batalii.

*

Pi din gios di Orăștîli
Vin doi fraȋ din catanîi.
Dzici fraȋi cătrî fraȋi :
— Puni, fraȋi, mina=n șeli

Și cîntî=n una di jeli,
Cî di cîn am catanîi,
Plugu=n șur=o rugînit,
Ghiciu=n cui o putridzît.

3.

Frundzî verdi chir di flori,
Ave maica ȋbi ficiori . . .
Odat=o vînit poronci

Unu din doi și sî duci,
Di ȋel nîmi și nu știbî.
Pîn ci țări straini îmbli.

⁵¹⁾ = trocuȋă.

⁵¹⁾ = trîmbiȋa.

Chiutori

1.

Mindra cari gioacî ghini
Ma învați și pi mini.

Mindra cari gioacî rău
În strîcî și me su neiu.

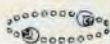
2.

Mindri nantî și voinici
Doarmi lingî mamaligî . . .

Mamaliga hierbi=n oali,
Ie cu somnu și omoari.

Texte culese în 16 Oct. 1933 din Cernăuți, suburbea Roșă, dela *Niculai Grosu* în vîrstă de 44 ani.

Petru Iroaie

Gospodaru carle av porc verit

(Text istroromân)

O vota ¹⁾ av un gospodaru porcu zaedit. Pac l=av obrît și ăm pat l=av fino dus și cu ruha ¹⁾ obărnit. Și atuncea av din prevtu mes che nea vire la ie spovedi che ăi ie ur ūom bolăn. Prevtu a verit. Când av ciîa verit, av răzgărnit ruha ; tot porcu ăm pat zace. Prevtu av întrebat :

— Cire=i uancea gospodaru de ceasta ²⁾ ? Cesta=i cela bolnic la ce m=at cl'emai ? Veț vede ce se va cu voi dogodi.

Cela gospodaru atuncea s=av zaino pl'erduț ³⁾ din cea casa. Vruri trei zile n=a fost acasa. Și dupa treia zi av ăm hliv poșnit nerci (ali cvili) nuștire. Mes=a gospodarița vede din ⁴⁾ hliv. Tot înca mai marle porc neh ce=a fost manche. Atuncea=a mes cea gospodarița la prevtu și l=av spus che au porcu ucis și acmo che=l' ie înca mai marle în hliv.

— Ia, vedeț, zice, cea=i a vostru gospodaru. M=a facut la porc veri cu boije stvar și acmo ie rateit=a (deventeit=a ⁵⁾ porc cum a ie facut. Acmo=l puteț ucide che ie va za văvăc porc fi.

Auzit în 22 Febr. 1933 dela — *Ive Sancovici* (de 24 ani) din Jeian, Nr. 31.

Traian Cantemir

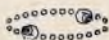
¹⁾ Lexicologie : Etimonul slovenul *ruha* = prostire, cerșaf.

²⁾ Locuția : Cire=i uancea gospodaru de ceasta = care mi=a făcut isprava asta ?

³⁾ Semantică : Verbul *pl'erde* cu accepția a *disparea*.

⁴⁾ Semantică : Prepoziția *din* = în.

⁵⁾ Lexicologie : Etimonul it. *diventare* = a deveni, a se transforma, a se preface.

Ștefin ceal Mari și Manastirea Putna

(Folclor)

Ștefin ceal Mari, — s-o fimplat odată că l-o batut Turcu. Și l-o adus Turcu pi Ștefin bafind pină la Horodnicu-di-gios. Atunci ascundzindu-să pin padurile iestea dela Putna, o scapat. Și o tișit acolo, în bețu¹⁾ ceala și o vazdut că-n peștiră era lun'ini.

S-o dzis atunci în sinea lui : — Hadem²⁾ la vali, că văd oleacă di lun'ini; poati-om da di-un om a lui Dumnadzău. —

Daci o agiuns acolo, o vazdut că iesti iel cini iesti înuntru ; că iara lun'ini în bolohan³⁾. Bafi Ștefin la uș. Atunci Daniil s-o raspuns : — Di iești om bun, așteapti oleacă ; da di iești om ca ciilant, dufi-n treabă-ț ! —

Ștefin s-o pus ș-o așteptat. Ș-atita a fost Ștefin așteptând, că undi-o fost stat, pămîntu s-o surpat.

Pi urmă zahastru i-o dat drumu == — Tu iești Ștefini ?

— Ieu, nimernicu di mini !

— Bini ! Bagi-ț calu-n grajdî și hai încoă. —

Bagi Ștefin calu-n grajdî și întră-n zahastrie. Daniil cati-n colo, cati-ncoace ; gasești o farmatură di nafuri și i-o dă lui Ștefin. Da Ștefin ceal Mari di trii dzili nu mîncasă dicât frundzi și radacini. Și dzici : — Apu cu farmatura iasta di sfînti nafuri nu m-oi satura ieu ! — Ș-o-mpatureadză frumos în naframî și ramini dus pe ginduri.

Atunci Daniil zahastru o slobodzit glas ș-o dzis : — Ștefini, devremece așa di tari țî-i credința în Ceal-di-Sus, iești împarat ! Culci-ti-n patu n'eu și mini dimineața ț-oi mai spuni ci să faci. —

A doaua dzî dimineața zahastru Daniil dzici : — Scoali, Ștefini, și-i audzi ceava ! —

S-o sculat Ștefin și dzici : — Ba io n-aud n'in'ica ! —

— Calci-ma pi chicioru ceal sfîng c-ai s-audz ! —

L-o calcat Ștefin și dzici : — Aud — dzici — niști bocifi, niști valiți. —

— D-apu — face zahastru — cini să bocească și cini să să valiți, c-aici, în țara asta, numa ieu, padurea și apa dau zvon !

¹⁾ Probabil barbarism croit din germanul *Bezirk* = județ, ținut, meleaguri ? —
Nota redacției.

²⁾ = haidem.

³⁾ = stîncă.

Da — dzici — ia, puni-ț și chicioru ceal drept pi dreptu n'eu să vedz ci-i audzi! —

Puni Ștefin și dreptu : — Îrra — dzici — audz cât di n'inunat îi dzic din trînghiți îngiriți lui Dumnadzău ?! —

— Da, Ștefini ! Și să știi că undi cîntă îngiriți îi loc sfînt. Puni tu gînd la Dumnadzău ca să faci acolo o manastiri și-i scapa di păgînatăfi.

— Pun ! Numa si știu undi cîntă — raspundi Ștefin.

— Încolo, spri asfințit ! — dzici Daniil, și măhăiești cu mîna însprî partea ceea undi cînta îngerii.

— Atuncî, n'inunea lui Dumnadzău-Sfîntu, degitu lui Daniil i s'o disprins din mină și s-o dus glonț, drept pînă-n locu ceala.

Vedi Ștefin n'inuni ca aceea și fuga să rapedi pîn la Milișăuț. Disfaci biserica di acolo ș-o aduci chiar în noaptea ceea pi locu ceal sfînt, o cladești, o meșterești și pînă-n dîuă și slujești într-însa.

Da păgînatatea o fost prins di vesti și vini în fața bisericii, cită frundzi și iarbî : — Ieș Ștefini, afari și ti lupteadzi cu noi ! —

Da Ștefin : — Staț — dzici — să-n'i gategesc rugaciunea ș-oi ieși. —

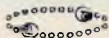
Vedi Ștefin atîta amar di catani și prindi a să ruga : — Of, Doamni, scoati-mi din chichionu ista, că mari țîi puterea ! —

Atuncî undi nu dă Ceal-di-Sus o ceați ca aceea ! Și cînd o înceaput pagîni a să invalmași ș-a să taie unu pi altu, n-o ramas dintr-înși dicît doi înș. Și dzic îi : — Nu ni bati Ștefin pi noi, fără numa noi ni-am omorît unu pi altu ! Aîsta nu-i lucru di șagî ! Hai s-o șterpelim ! —

Cînd iesî Ștefin din biserică, la lupți să cheamă, ie pagîni dac ai di undi !

Si duci Ștefin înapoi în *Romania*, aduci oamîni, faci grochi și-ngroapî păgînatatea. Pi urmă tati padurea mai diparti și faci alți manastiri. Amu pareși i-o facut cum i-o facut. Da *dahu*⁴⁾ nicî ca cât să-l poată faci ! Trimeti Ștefin carti în Țara-nemțască, di-o adus oamîni cu cîni la caruși ș-o facut și dahu. Și Nemți cîta nu s-o mai dus înapoi în țara lor, că Ștefin li-o dat Gura-Putniî, undi stau și-n dîuă di az. Da Moldovenii s-o așadzat împrigiuru manastirii și-s buni așadzaț pînî astădz.

Auzită în 17 Sept. 1933 la Putna, dela îngrijitorul Chiliei lui Daniil-Sihastu, *Spiridon Zubaș* de 70 ani vîrstă.

de Teodor Apachișei

⁴⁾ German. *Dach* == acoperiș, haizaș.

Vitrina cărții

Al. Lascarov Moldovanu, *Mamina* (Roman) ¹⁾. — Ultima lucrare a d-lui Lascarov Moldovanu, romanul „Mamina“, blândă lumină binefăcătoare în literatura mai mult sau mai puțin crud-realistă a epocii noastre, e cartea care trebuia să vină și ea pentru cetitorul obosit și scriitorul obsedat de atâta scabros.

Subiectul rezumat în câteva rânduri, e banal. O viață normală, simplă, duioasă a unei femei-ideal. Tratat cu măiestria scriitorului, complectat de aspecte ale naturii văzute de ochiul poetului delicat, îmbogățit din belșug de sufletul generos al autorului, el prezintă o revelație pentru cetitor.

„Mamina“, din copilărie, din tinerețe și până la limita puterilor fizice, a fost favorizată de soarta care a condus-o numai pe cărări drepte. Ea n'a cunoscut decât sentimente de viață încadrată în cuminenție, în tot ce este normalul unei vieți omenești : iubire curată în tinerețe, fără complicații, fără tulburările nesiguranței, ale desamăgirilor ; căsătoria, viața fericită alături de soțul care o diviniza, viață așezată, echilibrată, viață de familie bogată, între copiii cari au venit și ei ca să întregască idealul acestei femei devotate, a acestei nespuse de frumos concepute figuri de femei.

Singurele linii de întunecare care-i străbat sufletul, sunt și ele dureri omenești, suferinți impuse de natură de care nimeni nu rămâne cruțat și pe care oricine are — să zicem — fericirea de a-și trăi ani unei vieți întregi, le-a încercat : griji materiale, moartea celor scumpi, etc . . .

Ea n'a cunoscut decât purgatoriul suferințelor cari lasă în urma lor acea imensă durere nobilă, care te izolează, te adâncește în propria ta ființă, te face să vezi în jurul tău, care cultivă în suflet umanitatea, îndurare cu nevolnica creatură omenească și fără de care lutul trecător, rămâne văduvit de scânteia milei divine.

Însuși tu cetitor, te simți mai bun, după ce ai trecut prin sfâșietoarea durere a mamei lângă patul de boală și de moarte a copilei ei.

Cine poartă cu sine povara unei mari renunțări, are inconștient poate, sentimentul măreției, nu al unui stigmat.

Este această carte cântarea de slavă a unei existențe învăluite în iubire și din care radiază aceeași iubire, uneori atingând Dumnezeuescul.

¹⁾ Primit cu adâncă bucurie această colaborare a unei distinse scriitoare din cercul rev. „Floarea Soarelui“ : atât de binemerită recunoștință, închinată d-lui Al. Lascarov-Moldovanu. — *Redacția.*

Dar — tocmai fiindcă e atât de ideală această femeie, ea pare aproape ireală și cunoscând-o, n'o poți vedea decât în cine știe ce trecut îndepărtat, aspectele vieții ce te înconjoară oferindu-ți prea puține speranțe de a o întâlni.

Autorul i-a așezat trecerea prin viață înadins într'un mediu el însuși pur și luminos, a ferit-o de strășnicia distrugătoare a tot ce e ideal într'un biet suflet omenesc, atât de slab și neputincios în fața spaimelor prăpastiei celei mari.

O singură dată ne-o arată, destul de vag și superficial de altcum, într'o societate ale cărei moravuri mondene diferă atât de tot ce e sensul vieții pentru ea.

Obligațiile sociale o duc într'o casă orășenească, la o serată oarecare; e foarte natural ca ea să asiste tot timpul lipsită de orice interes pentru tot ce vede și aude în jurul ei; și totuși, șoaptele insinuante ale unui cavalier de salon, cu perspective de aventuri sentimentale, deși o desgustă profund, îi picură în suflet neliniște, fie chiar trecătoare. Cu toate că tulburarea inimii ei curate nu e de natură impură, acest unic început de conflict sentimental, ne-ar face să credem că repetarea acestor încercări ale vieții, ar fi putut desfigura chiar și icoana curată a acestei femei.

Situarea eroinei într'un mediu numai și numai curat, ferirea ei de atingerile cu laturile reale și hidoase ale altei lumi, ar putea constitui un reproș acestei sublime lucrări.

Dar autorul e liber să imagineze așa cum sufletul lui idealist concepe, deci nu-i putem fi decât recunoscători că ne-a dat un crâmpieiu de cer senin din comoara sensibilității sale.

Literatura noastră s'a îmbogățit, a primit un dar prețios care-și ia locul de cinste între cei buni și aleși.

E. Valuca

* * *

Pe marginea Hurmuzachelui literar — (Volumul IV). — Uimitoarea putere de muncă și generoasa munificență a d-lui I. E. Torouțiu ne dăruiește, în atât de spornic răstimp, al IV-lea volum de *Studii și documente literare*. Un nou arsenal de temeinică documentată (mai mare ca oricând de data aceasta, cuprinzând XCV + 534 pagini), și de spulberare a exhibiționismului romantic în materie de istorie literară, — o nouă viguroasă descălecare în lumea faptelor trainice și statornice. Și nu uităm că vigurosul entuziasm al d-lui Torouțiu pentru o cât mai autentică prezentare a realității is-

torice se afirmă d. p. și cu următoarea just-concepută antiteză, a lui Heinz Amelung, deoparte (cu *Goethe als Persönlichkeit* 1925), și a poligrafului Emil Ludwig, de cealaltă: „Deosebirea între acest gen artistic-științific (al lui H. Amelung) de a ne pune în contact cu viața reală și adevărată a scriitorului („cu relatările contemporanilor, cu scrisorile prietenilor sau adversarilor săi”) și între ciudățeniile noului sistem de romanțare, inaugurat de poligraful Emil Ludwig, este evident o infidelă copie, o trădare în traducerea faptelor, este fotografierea mecanică a unui tablou creat de un celebru pictor” (XIII—XIV).

S'o spunem acum imediat: acest al IV volum de *Studii și documente literare* înscrie totodată și o culminație în desfășurarea celor 4 volume de până acum ale *Hurmuzachelui literar*. Fiindcă 300 din cele 629 pagini sunt închinat pururi-dăinuitorii noastre culminații *Eminescu*, iar între celelalte ni se servesc radical-răscolitoare revelații informative.

. . . Și mai ales din aceste 300 pagini de „eminescologie” se desface biruitor adevărul preconizat de Bogdan-Duică și invocat de I. E. Torouțiu că: „Un temeinic studiu asupra vieții și operei lui Eminescu s'ar putea scrie abia după 50 de ani” (XV).

Știm d. p., și după I. E. Torouțiu, că un întreg, și atât de integrant, și atât de actual-palpitant aspect din opera lui Eminescu ni-i până astăzi tănuțit; e vorba de acea parte „din opera lui Eminescu, pe care mulți ar vrea s'o știe inexistentă” (XL). Mai explicit: „Trăim astăzi în plină actualitate politică eminesciană. Articolele sale cu privire la problema rasei, înaltul comandament al creării unui stat al plugarilor, pentru a ne regăsi în biologia istoriei, renașterea spirituală prin afirmarea energiilor creatoare naționale și prin folosirea resurselor inepuizabile ale naționalismului în sfera umanității, sunt imperativele de ieri ale lui Eminescu pentru interesul vital de astăzi și de totdeauna al poporului român” (XLI). Încât — să-l cităm tot pe I. E. Torouțiu: „poporului românesc i s'ar putea striga, nu *înapoi spre Eminescu*, ci *înainte spre Eminescu!*” (XXVII).

De altfel pentru „ostracizarea activității politice a lui Eminescu” (XLI), istoriograful literar I. E. Torouțiu, dublat de distinsul germanist-Torouțiu, găsește următorul foarte elocvent pendant; se întreabă d=sa: „Dar opera lui Goethe? Cine știe că numai ediția tipărită în 143 volume, la Weimar, între 1887—1912, cuprinde paginile revelatoare despre lupta milenară între creștinism și iudaism, atitudine care-l așează pe olimpian printre cei mai fanatici creștini,

nu între umanitariștii cosmopoliți, cum l-au fabricat diversele istorii ale literaturii sau cum poate fi cunoscut din scrierile sale ciuntite și măsluite" (XLI).

Și câte alte noi orientări nu vor urma de pe urma acestor zale de informație sigură, din acest al IV-lea maldăr de *documente literare*, cari dela sine, prin valoarea lor intrinsecă, devin totodată reale *studii*. D. p.: „belteaua amintirilor lui Gh. Panu din seara, în care Eminescu și-a citit nuvela (*Sărmanul Dionis*) . . . sunt povești din o mie și una de nopți" (XCII), — „pe deăntregul inventate de Gh. Panu", fiindcă „nici chiar Gh. Panu n'a participat la ședința din 1 Sept. 1872, când s'a ascultat de cătră alții citirea *Sărmanului Dionis*" (XCIII). Dovadă: Procesul verbal asupra acelei ședințe, reprodus de I. E. Torouțiu și'n facsimilă!

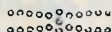
Dar investigatorul știrilor sigure, cu real simț istoric, știe da cuvenita importanță și celor mai tangențiale aspecte. Și, d-l Torouțiu ni se desvăluște iarăși ca un vrednic ucenic al școlii germane: „Aiurea, în Germania de pildă, s'au consacrat ambianței lui Goethe nenumărate scrieri, și aproape pentru fiecare personaj mai însemnat din viața poetului s'a publicat câte o monografie. Este suficient să amintim că despre Charlotte von Stein s'a scris un studiu de peste 700 pagini . . . Corneliiei Emilian noi i-am închinat doar aceste câteva rânduri fugitive" (LXIV). În felul acesta, reala Corneliu Emilian (deci nu cea deformată, a lui Octav Minar!), apare în fața noastră cu adevărat vrednică de a fi invocată de Henrieta Eminescu cu *Iubită și scumpă Mamă* (223), *Scumpă Mămușă* (245) și *Scumpa mea Mamă* (passim), iar de Mihai Eminescu cu *Mult Stimată Doamnă* (165—167). La fel se dă cuvenita atenție celui atât de devotat doctor Francisc Isac, îngrijitorul bolnavului Eminescu din 1887—1888: „bunul Doctor Isac" (224) și „D=zeul nostru Isack" (248) — cum îi zice Harieta.

Și iarăși o altă biruitoare revelație: „*invenția* originii evreești a lui Xenopol" (LXXXVII)! Se întreba I. E. Torouțiu: „Este oare, națiunea română într'adevăr atât de bogată încât la cele dintâi clevetiri de bunici sfătoși să ne lipsim de ei, abandonându-i?! (LXXXIX). Răspunsul: Xenopolenii își derivă originea „dintr'o veche familie anglo-saxonă, Brunswick după tată, Smith după mamă" (LXXVII), familie de conștințe protestantă (LXXVIII).

Și chiar numai din aceste două=trei marginalii ale noastre, adu-mecăm ce superb material de nouă orientare ni se deschide și

cu acest al IV-lea volum al monumentalelor *Studii și documente torouțene*. Iar înalta culturalitate bucovineană e din nou la datorie, — și iarăși fără de nici o concurență...

Leca Morariu

CRONICĂ

Viorica Ursuleac — (*O nouă glorie românească*). — Ilustra fiică a Bucovinei, „cântăreață de cameră — Kammer Sängerin“, — și se știe că, în lumea artelor, titlul acesta face cât un titlu de noblete — angajată, în acelaș timp, la Operele de Stat din Viena și Berlin, contând printre cele mai bune puteri ale acestor două mari instituții, Viorica Ursuleac este citată astăzi între cele mai mari celebrități ale Europei.

Din zilele de mărire ale Agatei Bârsescu la Teatrul național din Viena, nici un artist român n'a fost atât de elogios, atât de unanim=elogios sărbătorit de presa streină, ca Viorica Ursuleac. Așa, cum cu mândrie vorbeau, odinioară, cronicarii și spectatorii vienezi despre „*unsere grosse Bârsescu*“, cu aceeaș mândrie omagiază presa și publicul din Viena, München, Salzburg, Dresda, Berlin, ca a lor, pe „*unsere grosse Viorica Ursuleac*“.

Totuși, a noastră Agata Bârsescu a rămas, nemuritoare măriturie istorică a unei culminări a geniului dramatic românesc în concurență cu ceea ce avea mai desăvârșit Apusul; așa, precum Viorica Ursuleac luminează ca nemuritor exemplu al artei lirice române strălucit=biruitoare în cele mai grele interpretări de canto, peste cele mai admirate reputații mondiale.

Frumoasa, duioasa Bucovină a dăruit Românimii minunea aceasta, care continuă cu demnitate seria glorioasă de artiști români aplaudați de streinătate. Fiica regretatului Părinte *Mihai Ursuleac*, el însuș cântăreț de mare valoare, absolvent al Conservatorului vienez care, ca diacon, cu sonora sa voce mlădioasă de tenor și cu fineța modurilor sale expresive, mulți ani în șir a constituit podoaba serviciilor religioase din catedrala dela Cervăuți: Viorica a crescut în spiritualitatea de cucernicie discretă și de nobilă tradiție strămoșească a casei de preot român devotat Bisericii și Națiunii sale.

După studii bine urmate, tânăra artistă debutează la Opera populară din Viena, cam deodată cu marele bănățean *Traian Grozăvescu*, cu al cărui talent de tenor strălucit, destinat la cele mai înalte

ascensiuni, talentul luminos de soprană eroică al Viorichii Ursuleac avea asemănări perfecte.

Trece la Opera din Frankfurt pe Main, apoi la Dresda, unde e remarcată, apreciată și definitiv consacrată de marele *Richard Strauss*, fascinat de interpretarea egalată, ce cântăreața română știa să dea celor mai grele roluri din creațiunile cele mai pretențioase ale maestrului, ca „*Electra*“, „*Elena Egipteanca*“, „*Femeia fără umbră*“ ș. a. În semn de supremă prețuire, *Richard Strauss* îi încredințează crearea rolului principal din opera sa mai nouă, de renume universal, „*Arabella*“. *Viorica Ursuleac* a fost atunci sărbătorită, de toată presa, printre cele mai ilustre artiste contemporane.

„Când deschide gura, împrăștie armonii luminoase ca florile grădinii sau ca razele zilei“, scrie un recensent. „Vocea ei luminează, egal de strălucită în registrul mijlociu, pe cât de avântat biruitoare în înălțimile dramatice“, observă altul. Toți îi admiră timbrul luminos al dicțiunii, talentul de a exprima sbuciumul extazului ca și gingășia lirică a cantilenei, farmecul înfățișării sale scenice și armonia plastică a mișcărilor sale, cum și poezia interpretărilor adânc pătrunzătoare în esența stărilor sufletești exprimate cu suverană stăpânire.

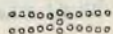
Drept mulțumire pentru „*Arabella*“, *Richard Strauss* i-a dedicat un ciclu de 4 cântece cu orchestră, și s'a dus să i le dirijeze personal, în primă audiere, la Berlin. Cine oare a avut parte de un mai nobil omagiu?...

Deunăzi, *Viorica Ursuleac* a debutat la Opera din București în „*Cavalerul Rozelor*“, sub direcția maestrului *Clemens Krauss*, ilustrul director general al Operei de Stat din Viena. A fost o zi de înălțare pentru arta românească. Alături de *Clemens Krauss*, *Viorica Ursuleac* a fost senzația serii festive, și publicul a sărbătorit-o frenetic, admirând, la rândul său, uimitoarea sonoritate luminoasă a cântecului ei perfect de mlădios și expresiv în toate registrele, aplaudând adâncimea și fineța interpretării sale dramatice. Melancolia finalului actului I și III găsește în arta ei exteriorizări pătrunse de poezie ce nu poate fi întrecută.

N'a dat decât un singur spectacol în capitala patriei sale, urmând să plece la Londra, unde e așteptată să cânte, în actualul sezon, 2 serii de reprezentații: una din repertoriul modern („*Arabella*“, „*Schwanda*“ ș. a). alta din repertoriul italian clasic, *Viorica Ursuleac* fiind egal de admirată în ambele genuri.

București—Viena—Berlin—Londra: glorios drum de triumf al geniului românesc binecuvântat de Dumnezeu.

Constantin Nedelcu
(București)

Apare tot la două luni

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Arhim. E. Popovici 4

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

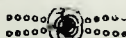
În Țară 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL:

Elena Popescu	Și iarăși înalta culturalitate bucovineană
Salsovia	Răsărit de lună (versuri)
Leca Morariu	Pentru Năpasta lui Caragiale
(N. N. Răutu)	Ciobănismul lui „Făt-frumos“
Traian Cantemir	La Românii din Jaiän
G. Voevidca	Amurg (versuri)
Nicu Dracea și Șt. O. Iosif .	Rugăciune de Gustav Falke (traducere în versuri)
Corneliu Gheorghian . . .	Lucrările pictorului Bucevschi dela Aca= demia Română (1881—1882)
Teodor Cușniriuc	Superficialitate „germană“ (?) în valori= ficarea literaturii noastre
Corneliu Gheorghian . . .	Pictorul Bucevschi și portretul lui Ștefan cel Mare (1881—1884)
Petru Iroaie	Cernăuțul folcloric (folclor)
Traian Cantemir	Gospodaru carle av porc verit (foclor istroromân)
Teodor Apachiței	Ștefin ceal Mari și Manastirea Putna (folclor)
E. Valuca și Leca Morariu .	Vitrina cărții
C. Nedelcu	Cronică

BIBLIOGRAFIE

- † Victoria Morariu (1890 - 1923), *A fost odată..., Povești bucovinene*, Suceava 1933 (Bibl. „Făt-frumos” Nr. 3).
- Dr. Aurel Morariu, *Răspuns dat contestațiunilor la alegerile de cameră din județul Storojineț*, Cernăuți 1934.
- Ilie Mandiuc, *Creștinism și comunism*, Cernăuți.
- Mircea Strcinul, *Carte de iconar*, Cernăuți.
- E. Ar. Zaharia, *Minois (versuri)*, Cernăuți.
- Ç. Narly, *Școala secundară și învățământul filosofic*, Cernăuți 1934.
- Traian Brăileanu, *Sociologia în învățământul superior și secundar*, Cernăuți 1934.
- Alfred Klug, Ernst Rudolf Neubauer, *Der Mann und das Werk*, II Teil, Cernăuți 1933.
- N. Ploșsor, *Amintiri* (Colecția „Pământ și suflet oltenesc”), Craiova 1934.
- Constantin Lacca, *Un scandal academic*, Cluj 1934.
- Ion Breazu, *Viața litară românească în Ardealul de după Unire*, Cluj 1934.
- Dr. Vasile Leichiță, *Discurs la mesaj*, București 1934.
- Th. Simenschy, *Panciaturantra*, Cartea a III-a, București 1934.
- Ion Breazu, *Jules Michelet și folklorul românesc*, București 1933.
- Cezar Petrescu, *Apostol (Roman)*, București.
- Dumitru Furtună, *Documentele moșiei Ceptura*, București 1934.
- Gavril Galinescu, *Manuale didactice de muzică de G. Breazu*, București 1934.
(O temeinică execuție a presumpțiioaselor și superficialelor și ignoranțelor *Cărți de cântece* publicate, cu meschine scopuri mercantile, de George N. Georgescu „Breazu”, absolvent a 7 clase dela Seminarul Central București și mare inspector muzical...). București 1934.
- Claudio Isopescu, *Un artista romeno dell' 800 a Roma*, Roma (1932).
- *Il viaggiatore Dinicu Golescu in Italia*, Roma (1932).
 - *Il vescovo Amfilohie Hotiniul e l'Italia*, Roma 1933.
 - *Il poeta Duilio Zamfirescu a Napoli*, Napoli 1933.

